

הרהורים בעקבות תרגיל עוצבת־שריון

טרינה והן מבחינת האימון אשר נחוץ עוד לתתו לה. אל לנו לשכוח כי עובדת ראשוניותו של התרגיל שרירה־וקיימת לא רק לגבי העוצבה המתורגלת אלא אף לגבי מנהלת התרגיל. כל ראייה אחרת, לא ראשונית, של פני־הדברים עלולה להביאנו לידי שורה של מסקנות שתהיינה נחפזות, ועל כן בלתי־מושלמות. בבחננו תרגיל, וסדרת ההתרחשויות המתארעות בו שומה עלינו לחלק את הנושא לשניים: אופן ניהולו של התרגיל, מחז־גיסא — וכשירות העוצבה כפי שבאה לידי ביטוי בתרגיל, מאי־ד־גיסא.

אין ספק שהכנת התרגיל היתה יסודית מאוד, והושקעה בה עבודה רבה ומאומצת. הסגל, שבידו הופקדו הכנת התרגיל וניהולו, השקיע מחשבה רבה במאות הפרטים הקשורים בביצוע התרגיל ותרם רבות להארת צדדיו השונים של תרגיל מסוג זה. עם זאת, חשוב שניתן את דעתנו על תופעות מספר שהיו קשורות בניהול התרגיל, ובעיקר מנקודת־ראות מתו־דית. כידוע, ערכו העיקרי של תרגיל־מבוקר מתבטא בכך שניתן בו לכוון את מהלכיו באופן שיאפשר להביא־לידי־בחינה את כל הנושאים שנקבעו־מראש. דבר זה הנו נכון בגבולות האמצעים המתודיים שבידי מנהלת־התרגיל, והללו כוללים בעיקר את הכנת השטח לתרגיל, את הגדרת המשימה של העוצבה־המתורגלת (שמחייבת את זו לנקוט בדרך־ביצוע מסוימת), ולבסוף את הפעלת מבימי־האויב — אשר מגמתה העיקרית היא לכוון, באופן מציאותי־ביותר, את מהלכי־המתורגל באמצעות העמדתו הפיזית־העור־בדחית מול יריב־"תוקפן", הפועל נגד הגייסות המ־תורגלים. אמצעי נוסף מהוה עובדת היות מנהלת־התרגיל גם המפקדה הממונה על העוצבה המתורגלת; אלא שבנקודה זאת מתעוררת אחת הבעיות החשובות והעדינות כאחד. ניתן להגדיר את הבעיה בצורה זו: — מה צריכה להיות, מבחינה מתודית, השפעתה של מנהלת־התרגיל על תכניתו הטקטית של המפקד המתורגל? האם חייבת מנהלת־התרגיל, בפעלה כ־

הפעלתה של עוצבת שריון במסגרת תרגיל חטיי־בתי מבוקר חד־צדדי (עם ביום־אויב) שימשה השנה פתיחה לתרגול העוצבות במסגרת שנת האימונים.

בהתבוננו בתרגיל ובהישגיו — שומה עלינו לראותו לאור מטרת־התרגיל כפי שהותוותה, ולאור התכלית העיקרית של סוג אימוני־גייסות זה בכללו. וכדאי שתחילה נבהיר את התכלית־העיקרית. תכלית זו של אימון הגייסות ותרגולם היא להכינם לקראת משימות הצפויות להם במלחמה, ולבחון את רמת אימונה־הכולל של העוצבה על מנת להגיע למסקנות לגבי כשירותה המקצועית וכוננותה לקרב. אולם ב־אלה טרם נדלית התכלית; כי כל אשר נאמר לגביה, מכוון גם להפקת הלקח — ולהתוית המשך־האימון של אותה עוצבה. אסור שנראה בתרגיל ואפילו יהיה זה תרגיל המסכם פרק־אימון ארוך יחסית, סוף־פסוק; כל המתחשבות על אודותיו חייבות להתבסס על כך שהוא מהוה חוליה נוספת במסכת אימון העוצבה — חוליה בשרשרת, שתמשך עד אשר תגיע העוצבה למבחן הממשי בשעת־חירום. ולדבר זה משמעות מיוחדת לגבי חטיבת־מילואים, שאנשיה מוצבים בה במשך זמן ארוך יחסית.

אין זה, איפוא, בגדר מקרה שמטרת־התרגיל, כפי שהוגדרה, כוללת את המלה "לתרגל": — כי זאת היא המטרה העיקרית. מטרתו המסוימת של תרגיל זה היתה — "לתרגל חטיבת שריון במבצע התקפי, משולב עם כוחות מוצנחים ובשיתוף כוחות אויר, ארטילריה והנדסה".

אפשר לומר בבטחה שכל תרגיל, ובעיקר תרגיל ברמה עוצבתית אשר בסיכומו אינו מצביע על ליקויים וחסרונות מסויימים, איננו תרגיל טוב. במה אמורים הדברים — באם יוצאים אנו מתוך הנחה שאין לך מסגרת מושלמת־לחלוטין. השיפת ליקויים — היא המשמשת מצע, לגבי העתיד, בכל הנוגע ל־ארגון אותה המסגרת ולתפעולה, הן מבחינת הדוק־

על דרכי-פעולה אפשריות של כוח-משנה מסוים במסגרת משימה מסוימת — למשל, כיבוש יעד מסוים בדרך ההתקדמות. במיונן של כל דרכי-פעולה אפשריות אלה יש צורך לציין את אותן דרכי-פעולה שהן, לדעת מנהלת-התרגיל, פוטנציאליות לביצוע — דבר, שימש מצע לבקר/שופט בכיר שיועד להשגיח על תקרית מסוימת. והיה אם יחליט מפקד כוח-משנה על תכנית הנכללת בדרכי-פעולה אשר נפסלו על ידי מנהלת-התרגיל, לא ירשה לו הבקר/השופט הבכיר לבצע, ויחייבו לנקוט בדרך-פעולה אחרת. ונדועת לדבר זה משמעות טכנית ידועה, מבחינת הפעלה של כוחות ביום-האויב. כאשר מתכננים את הפעלת הכוחות האלה — נאמר, במערך הגנה — בונים את התכנית על מספר אפשרויות המתקבלות על דעתה של מנהלת-התרגיל — ומסגלים בהתאם לכך את תכנית הפעלת ביום אש, ואילו אם יחליט מפקד כוח-המשנה לבצע התקפה גרוועה, מכיוון לא-נכון, אשר איש לא הניח את אפשרותה — לא יהיו מוכנים שם האמצעים לביום מיקוש ואש, ומפאת הזמן הקצר לא תהיה אפשרות להתקיים. פסילת תכנית גרוועה על ידי בקר/שופט בכיר היא הדרך היחידה העשויה למונע תקלות ממין זה.

האמור-לעיל מביא אותנו אל עוד בעיה אחת שהתבלטה מנסיון התרגיל; והיא, היחס בין התחזית הבסיסית, שתוכננה מראש, ובין מציאות הביצוע של הגייסות; רצונו לשוות מידה רבה של מציאותיות לתרגיל מחייב הסקת-מסקנות מידית מביצועו הלקוי של כוח-משנה מסוים, אפילו אם הדבר יחייב הכנסת שינויים בלתי-מתוכננים לתחזית-המבצעים הבסיסית. אמנם האמור-לעיל מונע, במידה מסוימת, בפני תופעות מסוג זה — אבל אין הוא מונע בעדן לחלוטין. אם, לדוגמא, תוכנן בתחזית-מבצעים בסיסית שכוח-משני הפועל בציר מסוים יכבוש את אחד היעדים עד מועד מסוים, ולאחר זאת ימשיך בביצוע משימתו — הרי שבאם הביצוע של אותו כוח היה לקוי — ולפי דעת בקר/שופט הבכיר לא היה אותו כוח, בתנאים הנתונים, כובש את היעד — חובה היא על מנהלת-התרגיל לקבוע לגבי אותה התקפה תוצאות שליליות, ולהעמיד את מפקד-העוצבה בפני ההכרח להטיל את המשימה על כוח אחר, במידה שבשלב זה אין עוד לכוח הראשון כושר לביצועה. ברור, שהדבר יכניס עיבושים בתחזית התרגיל; אבל מאידך-גיסא יתרום הוא להמחשת המצב, כפי שעלול היה להיות במציאות. גמישות זו בניהול התרגיל צריכה להגיע עד כדי האפשרות שהתרגיל אף לא יסתיים בהשגת אותם

מפקד-הממונה, להכנס לכל פרטי התכנית (דבר, שבמציאות היתה אולי עושה אותו) — או שרצוי, מהבחינה המתודית, להניח למתורגל חופש-פעולה נרחב יותר ולהציג לו נתונים שהם תוצאה של פעולת "מביימי-האויב" ושל החלטות בקרים/שופטים בק-בעם את תוצאות התקריות השונות. לדעתי, הדרך השנייה הגנה נכונה יותר מבחינה מתודית והיא עשויה לגרום להרגשה טובה יותר של המפקד המתורגל (דבר, שחשיבותו אינה מבוטלת כלל), זאת ועוד. משנקבל את הדרך השנייה — תהיה גובעת ממנה עוד התחייבות אחת, והיא: — מנהל התרגיל חייב לצעוד לקראת המפקד המתורגל, ולאפשר לו לבצע פעולות המבוקשות על ידו — כמובן, במידה שאין הן נוגדות בצורה קיצונית את שלבי-היסוד של התרגיל והתחזית-הבסיסית כפי שנקבעו, ואינן מסכנות את בדיקת אותם הנושאים שהועמדו לבחינה. ניקח לדוגמא מאת הבעיה של שעת ה"ש" למבצע חטיבתי, גם אם נרצה להסתכל בדבר מקודת-ראות מציאותית ביותר, כפי שהעניינים גראים מרמתה של מפקדת העוצבה הגבוהה-יותר (המיוצגת, כזכור, ע"י מנהלת-התרגיל), הרי שחטיבת שריון זאת נוטלת חלק עיקרי במבצע של העוצבה הגבוהה כולה; ומכאן, שקביעת שעת ה"ש" מושפעת מתכנית החטיבה הנידונה. בקשת המפקד המתורגל לשינוי שעת ה"ש" היא, איפוא, בעלת משמעות מיוחדת גם מבחינת המציאות וגם מבחינה מתודית.

בעיה נוספת, שכדאי לתת את הדעת עליה, קשורה בתרגיל המבוסס על קרב-תנועה. תרגיל מסוג זה טומן בחובו אלמנטים מסויימים אשר לא פגשו בהם בתרגילי חי"ר, והעיקרי שבהם — נהירות התנועה, ומהירות הביצוע של מהלכים מסויימים, דבר המקשה על הבקרה וביחוד מבחינת הכנתה של תכנית-תגובה מטעם מביימי-האויב (ומכאן — גם על השליטה על התקריות השונות). וכן יוצר קרב-תנועה אפשרויות של שינויים בתכנית המקורית של יחידות-המשנה, בעיקר מבחינת צירי-התקדמות ו-כיווני-התקפה. כל זה מגביל את אפשרויות המעקב המרכזי של מנהלת-התרגיל על האירועים השונים ומביא לידי הכרח "להוריד" את הסמכויות, לגבי פרטי התחזית היומית, מידי המנהלה לידיהם של בקרים/שופטים בכירים. אמנם, "הורדת" סמכויות זו מחייבת פעולת הכנה מסוימת, כדי שניתן יהיה לודא בכ"ז מידה מסוימת של שליטה מצד מנהלת-התרגיל על הנעשה. פעולה זאת תחבטא בניתוח מוקדם של התקריות העיקריות המובאות-בחשבון בתרגיל, ודיון

היעדים שתוכננו מראש, או אפילו עדיכדייך, שהעוצבה המתורגלת לא תהיה מסוגלת, בגלל ביצוע לקוי של גייסותיה, להשיג את המשימה הסופית שהוטלה עליה.

* * *

נקודה "קטנה", אבל חשובה, התעוררה במוחי בהסתכלי במהלך התרגיל, והיא, "פרשת המבקרים". אין ספק שחשוב ביותר לאפשר לסגל המפקדים הבכירים בצה"ל לחוות בתרגיל ממין זה וללמוד ממנו ככל האפשר. מאידך גיסא, מעקב אחר חלקים נזקקים של התרגיל לא רק שגורע מייעילות הלימוד אלא במקרים רבים, עלול הוא ליצור רושם מסולף, דבר שתוצאתו שלילית ביותר. באם רוצה הנג באמת ללמוד — כי אז עקוב אחר התרגיל בשלמותו, ואל תסתפק בטעמים בודדים. דומה הדבר לקריאת ספר תוך דילוג על פרקים שונים בתוכו; ואפילו הגעת עד למלה "סוף" (באם הגעת). השאלה היא האם תוכל לומר שאכן קראת את הספר? — זאת ועוד. על המבקר בתרגיל חלות מספר חובות, הנובעות מעובדת היותו אורת. באותה מידה שאין זה מקובל כי אורת, אשר הוזמן לארוחת ערב, יתערב בעניני הבישול של בעלת הבית — כך אין זה נכון שהמבקר בתרגיל ילעיט את המפקד המתורגל בשאלותיו והערותיו השונות. דבר זה גם אינו הוגן כלפי "המתורגל", היות ויש לו די דאגות משלו, וגם פוגע בטעם הטוב. עוד הערה לסוגית המבקרים. שומה על המבקר לזכור שהמדובר הוא בביקור בתרגיל ולא בביקור בהצגה; ואסור להתיחס לקטעיו השונים של התרגיל כאל "הצגה".

* * *

ועתה, משהוערו ההערות לגבי ניהול התרגיל — נפנה מכאן אל החטיבה עצמה. לראות את אנשי המילואים מפעילים אמצעי לחימה מורכבים — דבר זה, כשלעצמו, מהוה חזיה נעימה ביותר. למרות ניתוק היחסי של חייל המילואים מבעיות היום-יומיות של הצבא, כשיר הוא להפעיל את כל ה"ברגים" של אותה "מכונה" מורכבת, עוצבת השריון — ולגרום לכך, שכל המנגנון העצום הזה יחיה, יפעל, ינוע, ויבצע את המשימות שהוטלו עליו.

אין אולי טעם ממשי להכנס לזיכוח על הפתרונות הטקטיים השונים של מפקד העוצבה ומפקדי כוחות המשנה, לעומת זאת, כדאי להעיר הערות מספר ה"כרוכות בבעית תפעול הכוחות. מקומו של חרמ"ג בעוצבת שריון, ואופן תפעולו, מהוים סוגיה שיש ויש מקום להחלפת דעות עליה. אך, מכל מקום, אין להת-

עלם מהאפשרות להפעיל לעתים את הגדוד החרמ"ג כגדוד רגלים, מבלי לצרף לו אלמנטים של שריון. אחת הדוגמאות לכך היא התקפה על יעד המפתח שבציר התקדמותה של העוצבה — והזיקה שהיתה להתקפה זאת אל פעולת יתר כוחות המשנה. צירוף טנקים אל גדוד חרמ"ג משפיע, בין השאר, על קביעת שעת ה"ש" של אותו כוח; והגורמים של אור, חשכה, וכיוב"ז המשפיעים על קביעת שעת ה"ש" של הטנקים יהיו שונים מאלה שאצל חיל הרגלים ואף נוגדים אחד את משנהו. במקרים בהם מתגלה ניגוד מעין זה, יש מקום לותר על צירוף יחידת טנקים אל גדוד חרמ"ג (וכן על הפרשת פלוגה או פלוגות מתוכן) — וע"י כך להשתחרר מן הצורך לקרב את שעת ה"ש" אל ראשית אור-היום, כדי להקל על הפעלת הטנקים; ותחת זאת אפשר אזי לבצע התקפת לילה של חי"ר בסיוע ארטילריה — ואף להגיע לידי ניצול שלם יותר של הצלחת ההתקפה, בעזרת אותה עצמה מוגמרת של כוחות שריון, אשר תתאפשר עקב היותו על ריתוק יחידת טנקים אל התקפת הרגלים האמורה. ניתן לחשוב כי התקפת גדוד רגלים בלילה, בסיוע גדוד ארטילריה ובלי צירופה של פלוגת טנקים, עשויה להיות בעלת עצמה גדולה יותר מאשר התקפת יום של אותו גדוד, פחות פלוגה, ועם פלוגת טנקים; וזאת ביחוד במצבים בהם השריון עשוי להיות כה חיוני לתפקיד הפריצה, שלאחר התקפת הרגלים. יצוין כי פיצול סטנדרטי של פלוגות הטנקים בין צותות הקרב, במקום מתן עדיפות לריכוז יתר באחד מכיווני המאבק, עלול במרבית המצבים להשפיע באופן גורלי על מהלך לחימת העוצבה כולה.

* * *

שימוש המפקד במטהו — זוהי תורה אשר משמעותה באה לידי ביטוי מוחשי ביותר בתנאי שדה ובלחץ זמן. אסור לו למפקד להגיע למצב שבו הוא ירגיש שהמטה מפריע לו בניהול העוצבה; ובעיקר אסור זאת מחמת גבולותיה של היכולת — הפיסית והנפשית — הגלומה באדם אחד. אם ניגש גישה כזו אל העניין הגידון — כי או, בהמשך, תצוף ותעלה לפנינו הבעיה החמורה של זמן, ברור, שאדם יחיד יהיה זקוק לזמן רב ביותר בשביל שיספיק לחשוב על מספר נושאים, מאשר אנשים אחדים — כאשר כל אחד מהם מחשב, במקביל, את נושאי המיוחד. הוא, ובסופו של דבר מתגלית אזי תמונה של חלוקה בלתי צודקת ובלתי תכליתית של זמן בין המפקד ומפקדי יחידותיו — כאשר הראשון נוטל לעצמו זמן

ארוך-מדי, והוא משאיר לכפופים לו זמן בלתי- מספיק לתכנון ולהכנות.

המפקדה היא גוף המסוגל להוציא מתחת ידו עבודה יעילה, בתנאי שהוא עובד יחד, תוך פיצול מינימלי. מצב-הדברים הנוח ביותר הוא כאשר כל המפקדה נמצאת במקום אחד; אך דבר זה הוא לרוב מן-הנמנע בתנאי לחימה. ומכאן באה ה"טכניקה" של פיצול המפקדה לשני חלקים עיקריים — העיקרית והעורר- פית; ובתנאים מסויימים, אשר חייבים להיות מוג- בלים בזמן ובמרחב, יוצאת חבורת-פיקוד קדמית לשם גיהול-מקרום של שלב מסוים בלחימה. זהו הפיצול הנכסני-חלי, והמפקד ישקוד ודאי כל-כך שמצב כזה לא יארך אלא זמן קצר-ביותר ככל האפשר. אין ספק שהמגמה לפיצול רב-מדי, ולמשכי תכנון או ביצוע ארוכים-מדי מזה, הנה הרסנית לעבודת המפ- קדה בכללה; היא מבטלת את יעילותה וגורמת לסיכול אפשרויות העזרה אשר היה ביכולת המטה להגישה למפקד; ובהמשך לזה — לאי-תאום ולא-י הבנות רבות. טבעי למדי הוא, שכאשר מקיימים את התנאים לעבודת המפקדה כפי שצויינו, עובר משקל- הכובד אל מפקדי היחידות; ומכאן — ריבוי קבוצות- הפקודות למיניהן, שלרוב הגן בלתי-מוגדרות, ואף טרם הובהר מה מקומן המדויק בנוהל-הקרב. נוסף לחוסר-התכליתיות ובריבוי קבוצות-פקודות אלו, הרי עשוי הדבר לגרום לבזבוז זמנם היקר של המפקדים- הכפופים, ולסכן את יעילות הפעלת הגייסות.

* * *

לבסוף, עוד נושא אחד — והוא חשוב-ביותר;

שכרון ההצלחה והנצחון, מטבע האנוש הנם, אך אין דבר מסוכן יותר מאשר המצב בו קורה ו"שכרון" זה יתקפד בשעת לחימה, והנה, שלב סיום הלחימה לאחר כיבוש היעד טומן בחובו סכנות רבות לכובש. דוקא ברגעים אלה נמצא הוא במצב שבו הנו חשוף ביותר להתקפות-נגד מיידיות, תרגולת להתארגנות מיידית להגנה לאחר הכיבוש, היא בלבד העשויה להציל את היחידה הכובשת מתוצאות אפשריות של התקפת-נגד. דבר זה צריך להיות "בדמו" של כל לוחם, ובעיקר בדמם של המפקדים בכל הדרגים. בהגיע השלב הזה, חייבת כל עירנותם של המפקדים להיות מרוכזת בשמירה מפני גילוי פריקת-עול ותוסר-משמעת בגייסות, על אף העיפות הכללית ורגשות-ההצלחה הקיימים אותה-שעה. כי הצלחה המלווה תופעות כאלו — עד-מהרה תהפך לכשלון חרוץ, שמחיריו יהיה יקר מאוד.

בסכמי את הערותי, עלי לציין כי התרגיל נתן ביטוי למאמץ מאוחד ובלתי-פוסק של כל הגורמים אשר נטלו חלק בו. אין ספק שתועלתו היתה מרובה; גם לאלה שניהלוהו, ובדאי לעוצבה המתורגלת. התרגיל תרם רבות לגיבוש התפישות בנוגע לארגונו וניהולו של תרגיל-עוצבתי כשהמדובר הוא בעוצבות- שריון.

לא עמדתי כאן על שני נושאים שהיו קשורים בתרגיל; הפעלת כוחות-מוצנחים, שנטלו בו חלק; והפעלת מביימי-אויב בתרגיל מסוג זה. נושאים אלה, מפאת מהותם והיקפם, מחייבים טיפול נפרד — ועוד אשוב לרון בהם בעתיד.

העונש בשיפום הצבאי בצה"ל (סוף מעמוד 33)

מן ההכרח, שהעונש ירתיע את העברין מלתווך על מעשהו ואת כלל החיילים מלהגרר אחר העבריות. לדעתי, מן הראוי, שבית הדין הצבאי ימעיט בענשים סמליים או על תנאי, ובאותם המקרים, שימצא לנכון להטילם, מן החשוב, שיסביר בפסק דינו את טעמו של הדבר, כדי שהעברין וכלל החיילים לא יקלו ראש ביחס לפסק הדין.

צריך להיות ברור שעונש הנובע מהשקפות ליב- רליות בבית הדין הצבאי עלול לסייע בידי העברין לחזור על מעשהו ועלול לשמש פיתוי לחיילים אחרים ללכת בדרך זו.

עונש חמור, לעומת זאת, ההולם את העבירה יגרום לכך, שהעברין יהסס וישקול היטב אם כדאי להסתכן מחדש ואין ספק שירתיע כלל חיילים.

השיפוט סבור, כמוני, כי עיקר תפקידו זה הוא בחינוכו ותיקונו של החייל.

בבואנו לבחון מהי הדרך, בה ילך בית הדין הצבאי להשגת מטרת הענישה, עלינו לצאת מן ההנחה, שבפניו יתנו את דינם חיילים, הנאשמים בעבירות חמורות יותר או חיילים שיש להניח שהנם עבריינים מועדים. שניהם כאחד ראויים לעונש חמור, במידה ואשמתם תוכח כחוק, לשם יכולת הטלת עונש חמור נתן החוק בידי בית הדין הצבאי סמכות רחבה למדי.

לאחר שבית הדין הצבאי הרשיע את הנאשם ושקל את המסיבות, יודא, שהעונש ימחיש לעברין, כי המחיר שהחייל משלם עבור ההנאות שהיו לו בצד העבירה הוא יקר למדי וכי כל הענין אינו כדאי.